

שנה ט', גיליון מס. 427

בס"ד 'נצבים - וילך' תשפ"ו.

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - קרית הבעש"ט פתח תקוה

"והיטבד והרבד מאבתיך" (דברים ל', ה')

(א) והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך, והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך שמה. (ב) ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום, אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך. (ג) ושב ה' אלהיך את שביתך ורחמך, ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה. (ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים, משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך.

(ה) והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה, והיטבד והרבד מאבתיך.

(ו) ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך, לאהבה את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייד. (ז) ונתן ה' אלהיך את כל האלות האלה, על איביך ועל שנאיך אשר רדפך. (ח) ואתה תשוב ושמעת בקול ה', ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום.

(ט) והותירך ה' אלהיך בכל מעשה ידך בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטובה, כי ישוב ה' לשוב עליך לטוב כאשר שש על אבתיך.

(י) כי תשמע בקול ה' אלהיך לשמר מצותיו וחקתיו הכתובה בספר התורה הזה, כי תשוב אל ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך.

בפרשת 'נצבים' ה' מבטיח לעם ישראל שכאשר יהיה בגלות ויחזור בתשובה, ה' ישיב אותו לארץ, ויטיב לו וירבה אותו יותר מאבותיו ככתוב בפסוק ה': "והיטבד והרבד מאבתיך". וכן בפסוק ט' מובאת הבטחה שנראה שיש לה משמעות זהה: "והותירך ה' אלהיך בכל מעשה ידך". וכמו שמבאר שם ב'ספורנו': "והותירך ה' יתן לך הצלחה יתירה מכל הצלחה הקודמת". וכן מפרש שם בעל 'העמק דבר' "והותירך ה'..." כבר נתבאר לעיל כ"ח א' משמעות ברכה זו שיהי' שפע ברכה".

שאלה א'

יש להבין, מדוע אם יחזור בתשובה תהיה מגיעה להם ברכה, שה' יטיב להם וירבה אותם יותר מאבותיהם. במה המעלה שלהם תהיה גדולה יותר מאבותיהם? ובמיוחד, שהכוונה כאן לאבותיהם שזכו להיכנס לארץ, ככתוב בתחילת הפסוק: "והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך", והרי אבותיהם יורשי הארץ לא היו חוטאים, כי כל החוטאים מתו במדבר, אז מדוע בניהם שגלו בגלל חטאיהם, וחזרו בתשובה, תהיה מעלתם גדולה ממעלת אבותיהם?

על איזו ירושה של הארץ מדובר, ובמה תבטא ההטבה

בירושה שניה בימי עזרא הארץ תתקדש גם לעתיד לבא - 'רבנו בחיי' מביא מדרש מ'סדר עולם רבא' (לחנא ר' יוסי בן חלפתא, פרק ל') הדורש את הפסוק שלנו: "אשר ירשו אבותיך וירשתה, ירושה ראשונה ושניה יש להן, שלישית אין להן. כלומר, ירושה ראשונה שקדשה יהושע לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא יש להן, ושניה גם כן שקדשה עזרא ובית דינו לשעתה ולעתיד לבוא יש להן, שלישית אין להן, אינה צריכה קדושה שהרי מקודשת ועומדת היא על ידי עזרא ובית דינו שקדשה לשעתה ולדורות, כן פירש הרב מורי ר' שלמה נ"ר". ממדרש זה משמע שהירושה המחודשת כוונתה לעליית עזרא לאחר גלות בבל, וההטבה תהיה בזה שהקדושה שתחול מאז על הארץ תהיה לשעתה ולעתיד לבא.

אולי זה מסביר את ההבטחה של - 'והיטבד', אך לא נראה שזה מסביר את ההבטחה של - 'והרבד'. ואם נאמר שההבטחה של - 'והרבד' מלמדת על ריבוי הקדושה של הארץ, שהקדושה תישאר לתמיד, אז נצטרך להסביר מה כוונת שתי הברכות: גם - 'והיטבד' וגם - 'והרבד'. ועוד, שהברכות - 'והיטבד' ו'הרבד', עם כינוי הגוף - 'ד' בשניהם, מלמד שההטבה והריבוי יהיו בעם ישראל בעצמו, ולאו דווקא בארץ ישראל, כי אחרת היה צריך לכתוב - 'והרבד לך'.

בירושה שלישית ירשו ארצות נוספות - ואולי לכן מביא 'רבנו בחיי' הסבר נוסף: "ויתכן לומר, ירושה ראשונה ושניה יש להן, שירשו ארץ ישראל בראשונה ובשניה, בראשונה על ידי יהושע ובשניה על ידי עזרא, אבל לא ירשו שאר ארצות, אבל שלישית לא תהיה להם ירושת הארץ לבדה אלא כל העולם, וזהו שאמר והיטבד והרבד מאבותיך, ולכך הזכיר בשני הבתים ירושה, ובשלישי הזכיר מעלה היתירה על שניהם".

וכדומה מפרש גם בעל 'צור המור' אך לא על ירושת כל העולם אלא על ירושת עשרת העמים: "ואמר והרבד מאבותיך לפי שאמר וירשת, על ארץ כנען, שהיא ארץ שבעה עממים שירשו ישראל בראשונה. אבל עכשיו בגאולה האחרונה, אנו בטוחים שיתן לנו השם עוד ארץ קני קניזי וקדמוני. כאומרים ז"ל, ואם ירחיב ה' אלהיך את גבולך (לעיל יט, ח), לרבות קני קניזי וקדמוני... ולכן אמר בכאן והיטבד והרבד מאבותיך, לרבות קני קניזי וקדמוני".

ולפי הפירושים הנ"ל מתברר שמדובר בפסוק על הגאולה הסופית בה ימות המשיח. 'ורבנו בחיי' חוזר על כך גם בפירושו לפסוק ט': "כי ישוב ה' לשוב עליך לטוב כאשר שש על אבותיך. יתכן שירמוז הכתוב הזה לחזרת המלך עם הכלה בזמן הגאולה". וא"כ ברור למה ה' יטיב לבני ישראל באותו זמן יותר מאשר לאבותיהם. אך אם הכוונה לגאולה שנייה או שלישית שה' יחזירם מהגלות, אך לא על הגאולה האחרונה, אז עדיין צריך להבין, מדוע שה' יטיב וירבה לבנים שחזרו בתשובה לאחר שחטאו יותר מאשר לאבותיהם שנכנסו לארץ.

רעיון א'

ונראה לומר, שהסיבה שה' יטיב לחוזרים בתשובה יותר מאשר לאבותיהם, על דרך דברי חז"ל שמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גדולים יכולים לעמוד. וכמו שמובא בבעל 'אזנים לתורה': "והיטבד והרבד מאבותיך. על דרך שאמר, במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד" (סנהדרין צ"ט ע"א). ויש מסבירים זאת, כפי שמסביר כאן 'ספורנו': "וזה מפני שתהיה תשובתך בכל לב ובכל נפש באופן שעונות נחשבים כזכויות", ואם כל העוונות של החוטאים יהפכו לזכויות אז יהיו להם הרבה זכויות, ואולי אף יותר מאשר לצדיקים.

ומובא במס' **'ברכות'** (ל"ד ע"ב) : "ואמר רבי חייא בר אבא אמר **רבי יוחנן** כל הנביאים כולן לא נתבאו אלא לבעלי תשובה, אבל **צדיקים גמורים עין לא ראתה אלהים זולתך**. ופליגא דרבי אבהו. דאמר **רבי אבהו** - מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב, לרחוק ברישא והדר לקרוב. ורבי יוחנן אמר לך מאי רחוק שהיה רחוק מדבר עבירה מעיקרא ומאי קרוב שהיה קרוב לדבר עבירה ונתרחק ממנו".

ואמנם, לדעת ר' יוחנן צדיקים גמורים נמצאים במעלה גדולה יותר, אך נראה לומר שאין מחלוקת ביניהם, וכל אחד מדבר על בחינה אחרת של הקב"ה אליהם. מצד אחד, צדיק גמור שלא חטא אף פעם, וודאי שהוא בדרגה גבוהה וקרוב מאד לקב"ה. אך מצד שני, אדם שהיה חוטא והחליט לחזור בתשובה, ולהתקרב אל ה', וודאי שהקב"ה שמח בו שמחה גדולה, כי עשה דבר שהצדיק הגמור לא עשה, כי היה כל הזמן קרוב לה'. ולכן, אין סתירה ואפשר לומר על כל אחד מהם שהוא קרוב יותר אל ה', אלא כל אחד ממבט שונה.

ולפי זה אפשר גם להסביר את הברכה שבתפילת שמונה עשרה : "ברוך אתה ה' **הרוצה בתשובה**". **ויש להבין**, איך ה' רוצה בתשובה, הרי בשביל שאדם יעשה תשובה הוא צריך מקודם לחטא, ובוודאי שה' לא רוצה שאדם יחטא, אז איך הוא רוצה בתשובה.

ואמנם, בפשטות הכוונה היא **שאם אדם חטא**, אז הקב"ה רוצה בתשובתו. אך אולי אפשר גם לומר, שה' רוצה בתשובה, לא רק בגלל שהאדם חטא, אלא **שבעצם מושג התשובה** שאדם שהיה מרוחק מחליט להתקרב להקב"ה, **ישנה מעלה גדולה שה' רוצה בה**, ולמרות שהתשובה תיתכן רק אם אדם חטא, אך אין זה סותר שיש בה כשלעצמה מעלה גדולה, ומעלה זו אינה קיימת אצל הצדיק הגמור, למרות שמעלתו הכללית גבוהה יותר מהחוזר בתשובה.

ואולי, בגלל המעלה הגדולה של עצם החזרה בתשובה, לכן ה' יצר את האפשרות הזאת עוד לפני בריאת העולם, וכמו שמובא במס' **'פסחים'** (נ"ד ע"א) : "והא תניא **שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם** ואלו הן, תורה ו**תשובה** וגן עדן וגיהנם וכסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח... **תשובה דכתיב בטרם הרים ילדו וכתיב תשב אנוש עד זכא ותאמר שוב בני אדם**". ונאמר, שהאפשרות הזו לא נוצרה רק בשביל מצב של בדיעבד אם האדם חטא, אלא גם בגלל עצם מעלתה החשובה.

ולפי זה נבין, מדוע ה' יטיב לחוזרים בתשובה יותר מאשר לאבותיהם שנכנסו לארץ, כי יש בהם מעלה שלא היתה באבותיהם, וסוג ההטבה תלויה בסוג המעלה, ולכן נוכל לומר שמבחינה מסוימת יטיב יותר להם יותר מאשר לאבותיהם, ומצד שני יטיב לאבותיהם יותר מהם.

בדרך נוספת ניתן אולי להסביר את הקושי דלעיל, ע"י שנסביר את משמעות האות מ"ם במילה - **'מַאֲבִיחַ'** לא כמ"ם היתרון, אלא כמ"ם הסיבה והמקור המבטאת את המקור להטבה שהיא תגיע - **'מַאֲבִיחַ'** בזכות אבותיך.

שאלה ב'

בפסוק ה' נאמר : **"והיטבך והרפך מַאֲבִיחַ"**, כלומר שיהיה להם יתרון על אבותיהם. ומדוע **בפסוק ט'** נאמר : **"כי ישוב ה' לְשׁוֹשׁ עֲלֶיךָ לְטוֹב כָּאֲשֶׁר שָׁשׂ עַל אֲבֹתֶיךָ"**, ומשווה אותם לאבותיהם.

ומצאתי ב"ה שבעל **'הכתב סופר'** שואל שאלה זו. **ומתיר**, שכאשר אנו עושים רצונו של מקום ראוי לנו שכר יותר מאשר לאבותינו הקדושים, כי הם היו בגדר אינם מצווים ועושים ואנחנו מצווים ועושים, וגדול המצווה, כי **יצרו מתגבר ביותר**, וזה שאמר והיטבך והרפך מאבותיך, כי כן ראוי. אך בהמשך בפסוק ו' מבטיח ה' - ומל ה' אלקיך את לבבך וכו', ופי' **'רמב"ן'** שסיר מאתנו היצר הרע, וע"י זה נהיה גם **אנחנו כאבותינו** שלא תגבור עלינו עצת יצר הרע ולא נהיה ראויים לשכר אלא כמו מי שאינו מצווה ועושה, אבל מ"מ ייטיב לנו בבחינת אוהב כמו לאבותינו. וז"ש כי ישוב ה' עליך לטוב כאשר שש על אבותיך, עבור האהבה שאוהב אותנו כאהבת אב לבנו.

אך נראה, שלמרות שהדברים כמובן נכונות כשלעצמן, אך נראה שהרצון לשלב רעיון בפסוקים שלנו, גורם למספר קשיים : א. כי בתחילת אותו פסוק ממש, בפסוק ה' מוזכרים אבותיהם : **"וְהִיטֵבְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וְיִרְשֶׁתָּהּ, וְהִיטֵבְךָ וְהִרְפֵּךָ מַאֲבִיחַ"**, ומפורש שהכוונה לאבותיהם הנכנסים לארץ בימי יהושע. וכן אומר **'אבן עזרא'** : "כאשר שש על אבותיך - **שנחלו הארץ**, כי עם הגולים ממנה ידבר". אז איך אפשר לפרש שהביטוי - **'מַאֲבִיחַ'** שבסוף הפסוק הכוונה לאבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב? ב. הרעיון שמי שמצווה ועושה מגיע לו יותר ממי שאינו מצווה, נכון כבר לכל בני ישראל מאז שקיבלו את התורה בהר סיני, ולא רק לבני ישראל שיחזרו בתשובה וה' ישיב אותם מהגלות.

ונראה לומר, שבעצם אין סתירה בין שני הפסוקים, כי שניהם מדברים על עניינים שונים. **פסוק ט'** מדבר על כך שה' ישיב עליהם להטיב להם כמו ששש על אבותיהם. ומבחינת הרצון החזק, והשמחה לפי התרגומים, של ה' להיטיב להם, הוא אותו רצון ושמחה להיטיב בין להם בין לאבותיהם. אך **פסוק ה'** מדבר בפועל עד כמה הוא יטיב להם, ובזה נאמר שהוא יטיב להם יותר מאשר לאבותיהם. **הרצון והשמחה** להיטיב הוא שווה, אך **בהטבה בפועל** יכולים להיות הבדלים ביניהם לפי מעלתם ומצבם.

ועוד אפשר לומר, שאין סתירה בין הפסוקים, כי הם **מדברים על תקופות שונות**. וזאת על פי דברי בעל **'שפתי כהן'** שאומר **בפסוק ט'** : **"והותירך ה' בכל מעשה ידיך. זהו על ימות מלך המשיח"**. ואפשר לומר **שפסוק ה'** מדבר על חזרה מהגלות לאחר שיחזרו בתשובה, אך לא בגאולה הסופית, ואז ה' יטיב להם יותר מאשר לאבותם.

התודה והברכה - למשפ' ר' משה חיים הלוי שוורץ ז"ל על השתתפותם בהחזקת הכולל.

לעילוי נשמות : מרת מרים בת משה ע"ה אשת חבר של ידידנו לומד הכולל ר' דוד הופנברג.

ר' ישראל יצחק בן יעקב קנר ז"ל. ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל. ר' אברהם הכהן בן חנום ז"ל. ר' אשר בר יוסף פרחי ז"ל. ולע"נ - 'חללי נצר אחרון' שמטעם ארגון - 'עמיתים'.

שעה 10.30 - שיעור בפרשת השבוע חומש עם רש"י. שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת פסחים. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש. ביום ה' שיעור בפרשת השבוע.

ניתן להצטרף גם דרך הזום. לתגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות למייל - ingber@bezeqint.net או בטלפון - 0545398058.